

Datum 7 maart 2022

Betreft **Reactie VluchtelingenWerk op internetconsultatie hardvochtige wet- en regelgeving**

VluchtelingenWerk Nederland staat met duizenden vrijwilligers dagelijks vluchtelingen en asielzoekers bij wanneer zij in aanraking komen met allerlei overheidsinstanties. Wij zien dat mensen vanaf hun aankomst in Nederland tot en met hun integratie in de knel komen door te strenge wet- en regelgeving, gebaseerd op wantrouwen. Of door een te rigide uitvoering van de procedures. Vaak door een combinatie van beide.

Het gevolg van deze hardvochtige wetten en regels is voor vluchtelingen enorm. Zij wachten jaren op een beslissing op hun asielaanvraag, worden onterecht afgewezen, lopen hereniging met hun gezinsleden mis of belanden in diepe schulden. Stuk voor stuk situaties die illustreren dat de menselijke maat uit het zicht is verloren in het asiel- en integratiebeleid.

Door het toeslagenschandaal heeft het gebrek aan menselijk maat bij overheidsinstanties meer aandacht gekregen. In reactie hierop heeft VluchtelingenWerk verhalen op papier gezet en gebundeld in het bijgevoegde rapport 'Web van wantrouwen'. Met dit rapport laten we zien dat de lessen die uit de toeslagenaffaire kunnen worden getrokken, ook voor het asiel- en integratiebeleid gelden.

VluchtelingenWerk heeft dit rapport reeds toegelicht in de Tweede Kamer en is in gesprek met het Ministerie en uitvoeringsorganisaties, maar daarnaast blijven wij aandacht vragen voor de verhalen van vluchtelingen in Nederland. Voor het merendeel van de problemen die wij in 'Web van wantrouwen' uitlichten, is namelijk nog geen oplossing gevonden. Zo lopen vluchtelingen nog steeds tegen een torenhoge bewijslast aan, is het zogeheten *buitenschuldbeleid* nog even streng als voorheen, krijgen inburgeraars te maken met hoge boetes en is de verhouding mens versus procedure nog geregeld zoek.

In dit rapport doen wij tien concrete aanbevelingen om de menselijke maat weer terug te brengen. Als deze adviezen ter hand worden genomen, is dat een belangrijke stap in de goede richting om wet- en regelgeving voor vluchtelingen in Nederland minder te doen knellen.

Web van wantrouwen

*Hoe de menselijke maat verdwijnt
uit het asiel- en integratiebeleid*

Voorwoord

‘Er is zoveel kapot’, ‘Het maakt me zo boos. Ik doe zó mijn best’. De wanhoop klinkt door in de verhalen van asielzoekers en vluchtelingen in dit rapport. Zij zitten muurvast in een web van wantrouwen van de Nederlandse overheid.

Vluchtelingen die bescherming in ons land aanvragen, leveren hun lot over aan de overheid. Hun veiligheid en toekomst hangen in belangrijke mate af van besluiten die zij neemt. Daar waar mensen gegronde vrees hebben voor vervolging bij terugkeer naar hun land van herkomst, kan een besluit het verschil tussen leven en dood betekenen.

Zoals de parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag terecht constateert is ‘een grondbeginsel van onze rechtsstaat dat zowel bij het maken als bij het uitvoeren van wetten zoveel mogelijk rekening gehouden moet worden met de belangen van mensen’. Juist ook daar waar mensen zo fundamenteel afhankelijk zijn van de overheid verdient dat grondbeginsel bijzondere aandacht.

Als VluchtelingenWerk Nederland staan wij dagelijks vluchtelingen en asielzoekers bij in hun mars langs de Nederlandse instituties. Van hun asielpcedure en aanvraag voor gezinshereniging tot aan inburgering en integratie of, bij afwijzing, hun vertrek uit Nederland. In het pad dat zij doorlopen komen ze allerlei uitvoeringsorganisaties tegen, waaronder de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) en de Belastingdienst. Wij zien met grote regelmaat dat mensen vermalen worden in het systeem. Door te strenge wetgeving gebaseerd op wantrouwen, of door te rigide uitvoering van procedures met gebrek aan oog voor de menselijke maat. Maar veelal gaat het om een combinatie van beiden.

De signalen over mensen die vastlopen in het systeem zijn talrijk, maar worden te vaak genegeerd. Al bij de totstandkoming van nieuwe regelgeving worden adviezen en alarmbellen van gerenommeerde adviesorganen zoals de Raad van State en de Nationale ombudsman met grote regelmaat achteloos terzijde geschoven. Ook signalen over misstanden in de uitvoering en over mensen die vastzitten in de bureaucratie, waaronder signalen van VluchtelingenWerk Nederland, vinden bij de overheid vaak onvoldoende gehoor.

De rigide uitvoeringspraktijk wordt in stand gehouden door de bestuursrechtspraak. Zo is er al jarenlang kritiek op de bewijzeisen die gesteld worden aan asielzoekers. Eisen die ertoe leiden dat asielzoekers mogelijk ten onrechte worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Met alle gevolgen voor hun veiligheid van dien. Zo had de uitzetting van Ali Mohammed al-Showaikh naar Bahrein voorkomen kunnen worden als de IND bewijsmateriaal dat hij wel degelijk gevaar liep niet opzij had geschoven. Ali Mohammed zit inmiddels een levenslange straf uit, gevangengezet door het regime waartegen hij in Nederland bescherming zocht. Deze en de andere voorbeelden uit dit rapport staan helaas niet op zichzelf.

Signalen over de te strenge bewijslast zijn genegeerd. Zeer recent heeft het Europese Hof de Nederlandse overheid op de vingers getikt, na jarenlange door VluchtelingenWerk ondersteunde procedures. Het Hof oordeelde dat er in Nederland veel te hoge eisen worden gesteld. Veel leed had bespaard kunnen worden als er eerder serieus naar knelpunten was gekeken.

In het vreemdelingenrecht en de uitvoering daarvan door de overheid is reflectie hard nodig. In dit rapport schetsen wij een verontrustend beeld van het gebrek aan menselijke maat in de asielp praktijk en bij de integratie van vluchtelingen in Nederland. Dit rapport is gestoeld op de ervaringen van VluchtelingenWerk over de volle breedte van het asiel- en integratiedomein. Het bouwt voort op eerdere publicaties, ook van andere experts en advocaten. Dagelijks zien onze vrijwilligers en medewerkers de hordes, barrières en onmogelijke eisen waarmee asielzoekers en statushouders worden geconfronteerd.

Het tij móét gekeerd worden. Wij hopen met dit rapport en onze tien aanbevelingen een betekenisvolle bijdrage te leveren.

Namens VluchtelingenWerk Nederland,

Sadhia Rafi
Manager Expertise

Sander Schaap
Manager Belangenbehartiging

Op de cover

Hasmik is geboren in West-Friesland en mag voor altijd in Nederland blijven. Maar als de regels blijven zoals ze zijn, zal ze nooit de Nederlandse nationaliteit kunnen aanvragen. Een andere heeft ze ook niet. Hoe het is om te leven met 'nationaliteit onbekend', vertelt ze op pagina 15.

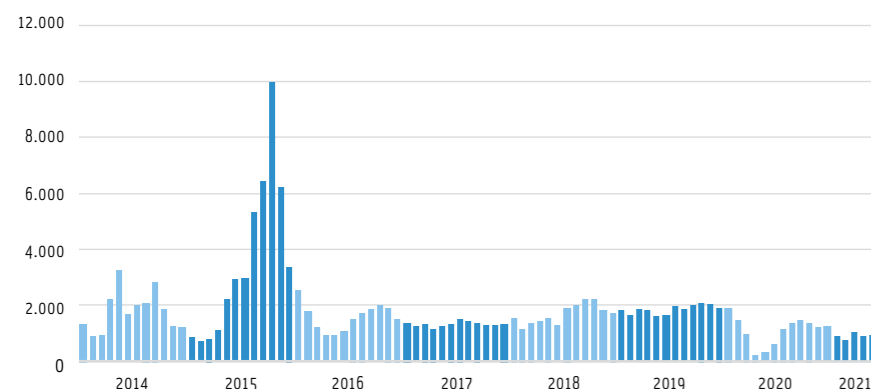
Verantwoording

Dit rapport is geschreven op basis van signalen van medewerkers en vrijwilligers van VluchtelingenWerk Nederland door het hele land, evenals asieladvocaten. De casussen zijn slechts een kleine greep uit de vele schrijnende situaties waar VluchtelingenWerk mee te maken krijgt in haar dagelijks werk. Daarnaast zijn openbare bronnen geraadpleegd van het ministerie van Justitie en Veiligheid, de IND, het COA en Eurostat. Verder: het rapport Bewijsnood van Amnesty International, het Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status van UNHCR, de signalering Nadeel van de twijfel van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken en het rapport Beneficiaries to International Protection van Refugee Support Aegean.

*Sommige namen in dit rapport zijn gefingeerd. Alle namen zijn bekend bij VluchtelingenWerk.

Feiten en cijfers

Aantallen eerste asielaanvragen Nederland

Aantal openstaande zaken

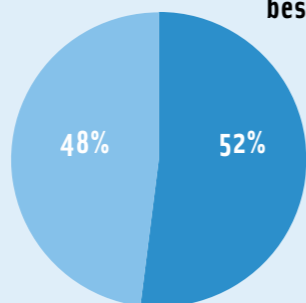

Herkomstlanden

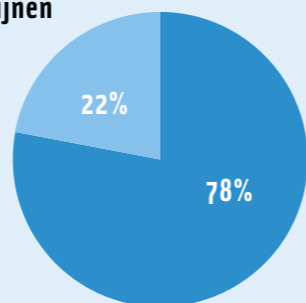

Het merendeel van de asielzoekers in asielzoekerscentra komt uit Irak, Iran, Jemen, Syrië en Turkije

AA

Overschreden beslistermijnen

VA

■ Buiten de beslistermijn ■ Binnen de beslistermijn

Bij de beslissingen die de IND in april 2021 nam op eerste asielaanvragen werd de wettelijke beslistermijn met regelmaat overschreden. Bij de Algemene Asielprocedure viel 52% van de zaken buiten de beslistermijn. Bij de Verlengde Asielprocedure maar liefst 78%

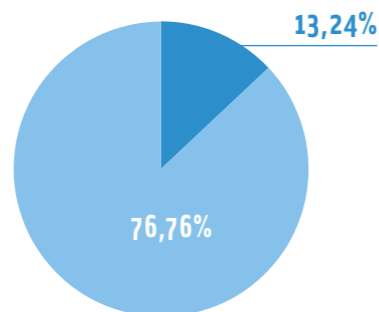
Wachttijden

Algemene Asielprocedure
50 weken

Verlengde Asielprocedure
67 weken

De gemiddelde wachttijd in april 2021 was voor de Algemene Asielprocedure 50 weken en voor de Verlengde Asielprocedure 67 weken

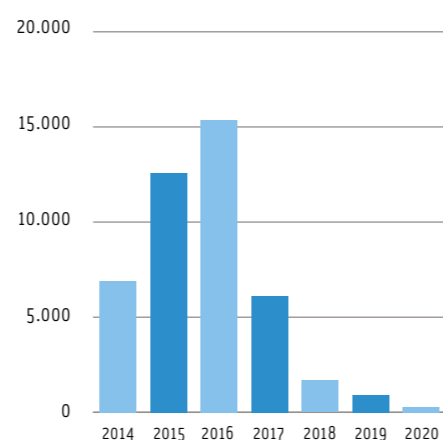
Hoger beroep

■ IND zelf in beroep

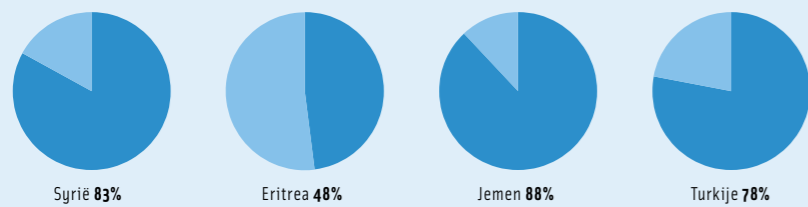
Van de 6.800 keer dat de IND in beroep in het ongelijk wordt gesteld, ging de IND in 900 gevallen zelf in hoger beroep

Aantal inburgeringsplichtigen

Gezinshereniging

■ % goedgekeurde gezinsherenigingsaanvragen in bepaalde herkomstlanden is het moeilijk om aan de bewijsstukken te komen die nodig zijn voor gezinshereniging, zo blijkt ook uit het percentage goedgekeurde gezinsherenigingsaanvragen per land

1. Juridische grenzen

Het vreemdelingenrecht gaat over mensenlevens. Vaak hangt niet alleen de veiligheid van de asielzoeker, maar ook die van de eventuele partner en kinderen ervan af. Maar staat de vraag of asielzoekers gevaar lopen wel centraal? Met rigide termijnen, zeer strenge interpretatie van wet- en regelgeving en een torenhoge bewijslast wordt steeds vaker het onmogelijke gevraagd van asielzoekers en vluchtelingen.

Focus op juridische houdbaarheid

Wanneer iemand asiel aanvraagt, is Nederland verplicht om goed te onderzoeken of diegene veilig kan terugkeren of juist gevaar loopt in het land van herkomst. Bijvoorbeeld omdat er gegronde vrees is voor vervolging, onderdrukking of oorlog. Toch worden er bij beslissingen op asielverzoeken veel risico's genomen. De juridische houdbaarheid van een beslissing lijkt daarin belangrijker dan een daadwerkelijk grondig onderzoek naar de risico's die iemand loopt. Ook wordt onvoldoende gekeken naar landeninformatie over de situatie in het land van herkomst. Daarbij worden de korte deadlines om vervangende, officiële documenten te regelen zeer strak gehanteerd en kijkt de IND bij opvolgende asielaanvragen niet naar onofficiële documenten die dreiging aantonen. Het Europese Hof van Justitie tikte Nederland hier onlangs over op de vingers. Het strenge beleid en de rigide toepassing daarvan door de IND had in de zaak van Ali Mohammed al-Showaikh uit Bahrein (zie kader) levensgrote impact.

Onmogelijke buitenschuld-eis

Asielzoekers die geen asielvergunning krijgen, moeten terugkeren naar het land van herkomst. Dit is niet altijd mogelijk. Bijvoorbeeld omdat de benodigde papieren ontbreken of omdat landen hun gevluchte burgers geen toestemming geven om terug te keren. Voor mensen die wel terug willen, maar dat niet kunnen is er een buitenschuldbeleid. Om hiervoor in aanmerking te komen, moeten asielzoekers bewijzen dat zij er alles aan hebben gedaan om te vertrekken, maar dat het 'buiten hun schuld' niet is gelukt. Dit beleid is alleen zo open geformuleerd dat er steeds meer, nieuwe of andere eisen kunnen worden gesteld aan de inspanningen die iemand moet verrichten. Het is onduidelijk wanneer de IND en DT&V concluderen dat er genoeg is gedaan. Zo is de lijst van terugkeerpogingen van Amwa uit Benin inmiddels pagina's lang, maar alsnog niet voldoende (zie de casus op p. 6). Voor deze groep afgewezen asielzoekers rest een uitzichtloos leven in de illegaliteit.

Uit de praktijk

Levenslang in de cel

Door rigide toepassing van het strenge Nederlandse beleid en fouten bij de IND is de Bahreinse asielzoeker Ali Mohammed al-Showaikh onrecht uitgezet naar Bahrein. Na zijn uitzetting is hij direct gevangengenomen en vervolgens via een politiek proces tot levenslang veroordeeld. Bij de behandeling van Ali Mohammeds zaak in Nederland is belangrijke informatie over de situatie van familieleden van politiek activisten in Bahrein niet meegewogen. Terwijl toen al bekend was dat ook familieleden van politiek activisten doelwit zijn van het regime én dat de broer van Ali Mohammed op grond van zijn politieke activiteiten asiel had gekregen in Duitsland. Ali Mohammed gaf tijdens gesprekken met de DT&V aan dat hij vrijwillig wilde vertrekken naar Iran. DT&V weigerde daaraan mee te werken omdat Ali Mohammed geen visum had voor Iran, tegelijkertijd werd zijn paspoort achtergehouden waardoor hij ook geen visum kon aanvragen. Op het laatste moment werd nog bevestigd dat Ali Mohammed werd gezocht door de Bahreinse autoriteiten. De IND wees het bewijsstuk af omdat het een kopie betrof. Tijd om aan het authentieke document te komen, kreeg Ali Mohammed niet. Diezelfde dag werd hij uitgezet. Volgens de staatssecretaris heeft de IND 'alle gebruikelijke stappen' gevolgd en is de zaak 'zorgvuldig' behandeld.

Na zijn uitzetting is Ali Mohammed direct gevangengenomen en tot levenslang veroordeeld

VluchtelingenWerk zette zich, samen met Amnesty International, in voor Ali Mohammed. Lees meer over zijn zaak op: vluchtelingenwerk.nl/ali-mohammed.

Uit de praktijk

Gevangen in illegaliteit

Amwa (27) uit Benin: 'Niemand in mijn dorp heeft een geboorteakte'

Amwa moet terug naar Benin. Maar terugkeren blijkt onmogelijk als je geen identiteitsbewijs hebt: iets wat Amwa nooit heeft gehad en waar hij nu, na vijf jaar proberen, nog steeds niet aan kan komen. Het buitenschuldbeleid lijkt op zijn situatie geschreven, maar waar de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) eerst wilde dat Amwa méér deed om identiteitsdocumenten te bemachtigen, vinden ze het gebrek aan resultaat na zijn vele pogingen nu ongeloofwaardig. De redenering houdt Amwa muurvast in een uitzichtloos, illegaal bestaan.

'Drie keer ben ik op de Beninse ambassade in Brussel geweest, twee keer samen met DT&V. Elke keer kon de ambassade mij geen documenten geven om terug te keren. Van DT&V moet ik daarom op andere manieren proberen mijn identiteit te bewijzen. Daar ben ik nu, samen met Lilian en haar collega's van VluchtelingenWerk, al meer dan vijf jaar mee bezig.'

Creatieve pogingen

'Lange tijd ging ik elke week bij VluchtelingenWerk langs op kantoor. De ene keer hadden zij weer een manier bedacht om documenten te achterhalen, de andere keer ikzelf, hoe klein dan ook. We schreven naar de moskee en de school in mijn geboortedorp, benaderden de burgemeester van een stad verderop, probeerden oude kennissen te vinden via Facebook, schakelden organisaties in als het Rode Kruis om familieleden op te sporen of terugkeerorganisaties als Solid Road en het IOM (Internationale Organisatie voor Migratie, red.) om te helpen. Elke keer zonder resultaat.'

Overlijdensakte

'In het afgelegen gebied waar ik vandaan kom werden geboortes nauwelijks geregistreerd. Dat is algemeen bekend. Net als van de meeste dorpsgenoten is er van mij dan ook geen geboorteakte. Een identiteitsbewijs kan je pas krijgen als je achttien bent, maar ik was zestien toen gewapende boswachters mijn dorp binnenvielen en ons wegjoegen.'

Vanaf die ene dag in mijn dorp, is het nooit meer gelukt contact te krijgen met mijn familie. Toch wil DT&V dat ik de overlijdensakte laat zien van mijn vader, als bewijs van mijn bestaan, maar ik weet niet waar – en of – die er is.'

Altijd gespannen

'Vlak nadat ik in Nederland aankwam, mocht ik naar school. Misschien kan ik later wel studeren, dacht ik toen. Maar omdat ik geen papieren heb, mag ik niets. Jongens die ik ken vanuit de opvang of van school zijn inmiddels afgestudeerd en hebben werk. Gelukkig heb ik een lieve vrouw ontmoet en twee kinderen gekregen. Voor hen wil ik een goede, betrokken vader zijn. Maar hoe kan ik voor hen zorgen? Omdat ik geen papieren heb, mag ik niet studeren, niet werken en woon ik in de noodopvang. Eigenlijk is er geen minuut van de dag dat ik me ontspannen voel: altijd maak ik me zorgen.'

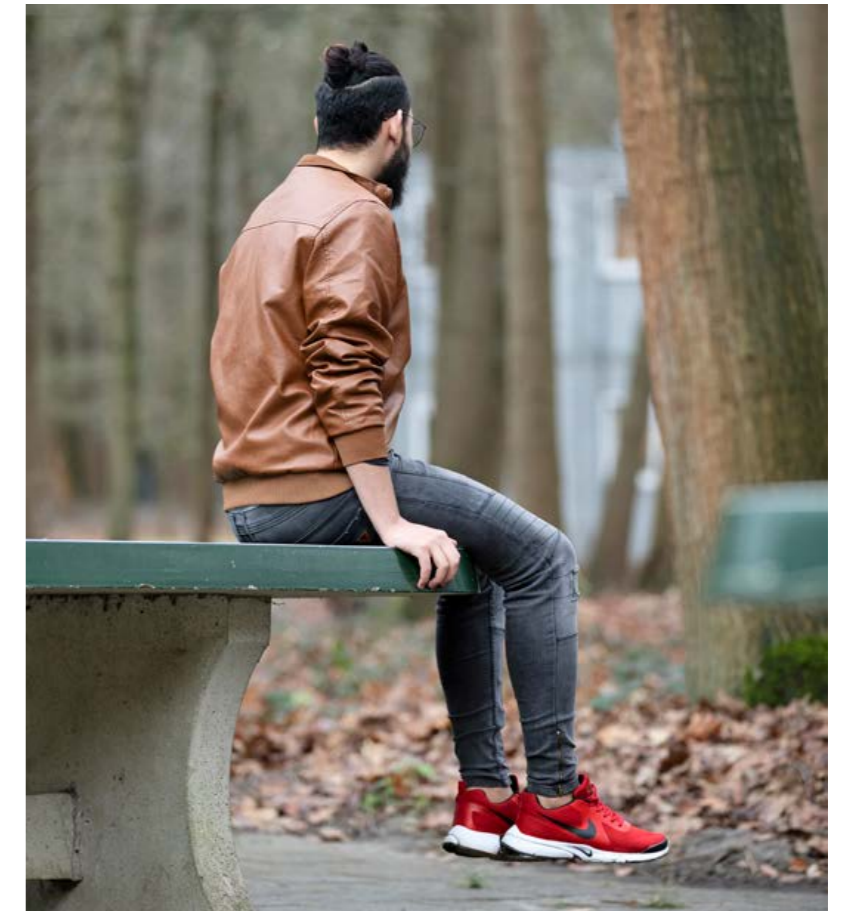

Teamleider Lilian van VluchtelingenWerk: 'Nederland-onwaardig, dat vind ik van de wijze waarop het buitenschuldbeleid op dit moment wordt uitgevoerd. Het beleid is bedoeld om te voorkomen dat die enkeling – die wel terug moet, maar niet terug kan – niet veroordeeld is tot een leven lang in de illegaliteit. Daarbij zou het beleid een gat opvullen in het Nederlandse asielsysteem dat ontstaat als landen van herkomst hun gevluchte onderdanen niet terug willen laten keren. Dat er strenge eisen aan het beleid zijn verbonden, is terecht. Maar het moet wel reëel blijven. Amwa heeft altijd meegewerkt aan zijn vertrek, is altijd in beeld gebleven en heeft op eigen initiatief tientallen acties ondernomen. Aan zijn identiteit en nationaliteit is nooit getwijfeld. Hij heeft altijd een consistent verhaal verteld dat overeenkomt met openbare, objectieve landeninformatie. Volgens de IND heeft Amwa inmiddels zoveel gedaan om terug te keren dat het ongeloofwaardig is dat hij nog geen begin van bewijs kan laten zien. Ik werk al twintig jaar met mensen zonder vergunning en terugkeerders. Deze reactie van IND is een nieuw dieptepunt.'

Hoger beroep

De IND hanteert vaak de meest strikte interpretatie van wet- en regelgeving en laat geen mogelijkheid onbenut om dit te laten accorderen door de bestuursrechter. Daarbij gaat de IND ook in zeer schrijnende zaken in hoger beroep, zelfs wanneer de rechter in de beroepsprocedure vaststelt dat er een ernstig gebrek kleeft aan het besluit of de handelswijze van de IND. Het lijkt erop dat op deze manier wordt geprobeerd om jurisprudentie te creëren om het strenge beleid in alle gevallen te kunnen handhaven. Een doel dat op zich al kwalijk is, maar helemaal als daardoor, de al kwetsbare asielzoekers, nog langer in onzekerheid en stress moeten leven. Zeker wanneer op voorhand al duidelijk is dat de vergunning verleend moet worden. Voorbeelden hiervan zijn de zaken van Abdul* uit Soedan en van Ali uit Syrië (zie kaders).

De IND gaat ook in zeer schijnende zaken in hoger beroep

Uit de praktijk

Schrijnend hoger beroep

De Soedanese Abdul* was pas dertien jaar toen hij alleen in Nederland aankwam en een asielaanvraag indiende. Zijn aanvraag werd afgewezen en Abdul ging in beroep. De IND had de zaak, gezien Abduls leeftijd, met voorrang moeten behandelen. Toch wachtte Abdul drie jaar op de definitieve beslissingen en de uitspraak van de rechter. De rechtbank verklaarde het beroep gegrond en vond dat de IND Abduls belangen ernstig had geschaad: Abdul had jarenlang in onzekerheid geleefd. Bovendien bleek dat hij al die tijd recht had gehad op asiel. De rechter bepaalde dat de IND binnen vier weken een vergunning moest verlenen. Daarmee leek eindelijk een einde te komen aan de slopende procedure. Toch ging de IND in hoger beroep. Na enkele maanden stelde de Raad van State de IND op een technische kwestie in het gelijk, maar kort na de uitspraak werd in hoger beroep alsnog een vergunning verleend.

Uit de praktijk

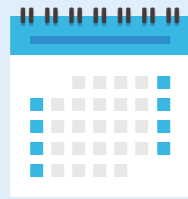
Zelfmoord

De Syrische Ali Ghezawi pleegde op 14-jarige leeftijd zelfmoord in het azc in Gilze-Rijen. Hij kampte toen al meer dan een jaar met zware psychische problemen die te maken hadden met de dreigende uitzetting van hem en zijn gezin naar Spanje. Zowel een huisarts als de rechtbank waarschuwden de IND voor de psychische gesteldheid van Ali. ['De huisarts geeft aan dat uitzetting van Ali ernstige gevolgen kan hebben, zij acht de kans op zelfmoord reëel'](#) – bleek uit een uitspraak van de rechtbank. In diezelfde uitspraak gaf de rechtbank aan dat de IND moest onderzoeken of de uitzetting wel kon plaatsvinden, gelet op de psychische gezondheid van Ali. Ondanks deze waarschuwingen vroeg de IND niet om een medisch advies en ging zij in hoger beroep. De Raad van State keek niet naar de inhoud van het asielverzoek en beoordeelde dat de IND inderdaad procedureel niet verplicht was medisch advies te vragen. Ze vernietigde de uitspraak van de rechtbank in mei 2020 waardoor de uitzetting kon plaatsvinden – in juli pleegde Ali zelfmoord, omdat hij geen toekomst meer voor zich zag.

De gezinsherenigingsprocedure is ingewikkeld, omvangrijk en aan allerlei termijnen gebonden. Een beknopte weergave:

1. Een aanvraagformulier gezinshereniging bedraagt vijftig pagina's

2. De IND moet volgens de wet binnen drie maanden een beslissing nemen over de aanvraag

3. De IND verlengt deze beslistermijn standaard aan het begin van de procedure en overschrijdt de beslistermijn alsnog stelselmatig

4. Vluchtelingen moeten hun aanvraag binnen drie maanden indienen. Verlenging is niet mogelijk. Overschrijding leidt tot afwijzing

5. Als de gezinsherenigingsaanvraag in behandeling is genomen, krijgt de vluchteling een brief met een verzoek voor aanvullende documenten

6. Vluchtelingen hebben vier weken om de extra informatie, die veelal van de gezinsleden in het buitenland moet komen, te bemachtigen

7. De IND biedt in sommige gevallen DNA-onderzoek op de dichtstbijzijnde Nederlandse ambassade. Gezinsleden hebben dan enkele weken voor de - soms gevaarlijke - reis ernaartoe

Onhaalbare termijnen gezinshereniging

Wanneer vluchtelingen een verblijfsvergunning krijgen, hebben zij het recht om hun gezin naar Nederland te laten komen. Op het moment dat vluchtelingen gezinshereniging mogen aanvragen, zijn gezinnen vaak al lange tijd van elkaar gescheiden. Het gemis en de stress als gevolg van de onzekerheid is bij vluchtelingen die het betreft groot. Een snelle gezinshereniging is dan ook van groot belang. Temeer omdat achtergebleven gezinsleden vaak verblijven in moeilijke of zelfs gevaarlijke omstandigheden. Ook is een snelle gezinshereniging belangrijk voor de integratie, want het opbouwen van een nieuw bestaan kan pas beginnen als het hele gezin veilig bij elkaar is.

De procedure die voorafgaat aan gezinshereniging is ingewikkeld, omvangrijk en aan allerlei termijnen gebonden. De IND verlengt haar eigen beslistermijnen al lange tijd standaard aan het begin van de procedure en overschrijdt deze alsnog regelmatig (zie infographic). Daarentegen is het verlengen van termijnen voor vluchtelingen niet mogelijk. Het overschrijden ervan heeft voor hen én hun achtergebleven partner en kinderen zelfs verstreckende gevolgen: namelijk afwijzing. De afgelopen jaren lijken de termijnen welbewust steeds strikter te worden gehandhaafd.

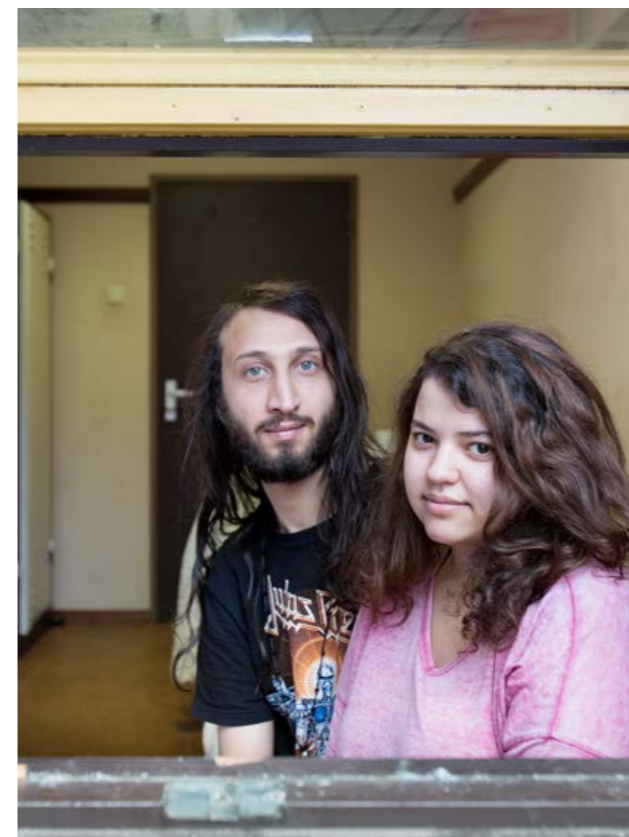
2. Discriminatie

Steeds meer bepaalt niet de individuele situatie, maar de nationaliteit van de asielzoeker de manier waarop de asielaanvraag in behandeling wordt genomen en de opvang die geboden wordt. Ook het onderscheid tussen asielzoekers en vluchtelingen en de rest van de bevolking groeit. Een zorgwekkende ontwikkeling.

Beleid op basis van nationaliteit

Sinds 2016 kent de Nederlandse asielprocedure een sporenbeleid (zie de infographic op p.10). De afkomst van de asielzoeker bepaalt grotendeels in welk spoor de IND de aanvraag behandelt. De werkwijze zorgt met name in spoor 2 voor veel problemen. Spoor 2 is bedoeld voor asielzoekers uit landen die volgens de staatssecretaris vallen onder 'veilige landen' en voor hen die al een asielvergunning hebben – en dus statushouders zijn – in een andere EU-lidstaat. Volgens de IND is de 'kansloosheid' de gemene deler van deze twee groepen. Dit leidt tot vooringenomenheid in zaken van individuele asielzoekers waardoor de gevaren niet meer grondig worden beoordeeld. Daarnaast is er geen oog voor het feit dat de groep zeer divers is. De statushouders zijn vaak erkende vluchtelingen uit bijvoorbeeld Syrië. Zij reizen door uit onder andere landen als Griekenland, waar zij onmogelijk een menswaardig bestaan kunnen opbouwen (lees meer op p. 17). Toch worden al deze 'spoor 2-zaken', met het oog op een zo snel mogelijke terugkeer, met voorrang en via een kortere procedure behandeld.

De afzonderlijke behandeling op basis van nationaliteit is in feite discriminatie

De beoordeling van de aanvraag van zogenoemde 'veiligelanders' verloopt vaak onzorgvuldig. Zo zijn gehoren vaak te kort en te oppervlakkig om voldoende zicht te krijgen op het eventuele risico dat iemand loopt. Daarnaast duurt het te lang voordat het beleid wordt aangepast wanneer de veiligheidssituatie in een land verandert. Daardoor wordt soms niet alleen te weinig, maar ook verouderde landeninformatie gebruikt, zoals in de zaak van de Rif-activist Amir* (zie kader).

Daarbij worden er aan de bewijzen van asielzoekers in spoor 2 veel strengere eisen gesteld, er geldt een zogenoemde 'verzwaaarde bewijslast' omdat het uitgangspunt is dat het land veilig is. Ook wordt er geen medisch onderzoek gedaan en krijgen zij slechts één gehoor in plaats van twee. Sinds eind 2020 wordt deze groep opgevangen in een separate, sobere opvangvoorziening met een dagelijkse meldplicht en controles bij het naar naar binnen en naar buiten gaan. Ook krijgen de bewoners geen leef- of eetgeld, maar magnetronmaaltijden. Soms verblijven ze er wel tot een jaar lang. Deze afzonderlijke behandeling op basis van nationaliteit is in feite discriminatie. Er mag op basis van EU-recht een aparte procedure worden ingericht voor asielzoekers uit een veilig land van herkomst, maar voor de separate versoberde opvang en de uitsluiting van medisch onderzoek is geen grondslag.

Uit de praktijk

Drie jaar oude info

Amir* deed mee aan de grootschalige en langdurige Rif-protesten die begin 2016 uitbraken in Marokko. In juni 2018 werden veel activisten tot gevangenisstraffen veroordeeld. Deze konden oplopen tot twintig jaar, ook voor hen die slechts pamfletten uitdeelden of berichten op Facebook plaatsten. Toch wees de IND de asielaanvraag van Amir begin 2019 af. En wel op basis van landeninformatie die dateerde van vóórdat de protesten überhaupt begonnen waren. Pas in september 2020, ruim drie jaar na de start van het harde optreden van de autoriteiten in Marokko, werden deze activisten als nieuwe uitzonderingsgroep aangewezen bij de aanmerking van Marokko als veilig land.

De IND verwees naar landeninformatie van vóórdat de protesten überhaupt begonnen waren

Van de vijf sporen binnen de Nederlandse asielprocedure worden er drie gebruikt. De twee sporen voor vluchtelingen die hoogstwaarschijnlijk bescherming nodig hebben, zijn nooit in werking getreden.

SPOOR 1

Dublinprocedure Een procedure om asielzoekers die al in een ander Europees land asiel hebben aangevraagd of via een ander land naar Nederland zijn gevlucht, over te dragen aan het desbetreffende land.

SPOOR 2

Veilige landen Een versnelde procedure voor asielzoekers die uit een 'veilig' land komen of een vergunning hebben in een ander Europees land.

SPOOR 3

Evidente inwilligingen Een versnelde procedure voor asielzoekers die overduidelijk voor een asielvergunning in aanmerking komen.

SPOOR 4

Algemene asielprocedure Standaard asielprocedure voor asielaanvragen die niet onder een ander spoor vallen.

SPOOR 5

Evidente inwilliging na kort onderzoek Een versnelde procedure voor asielzoekers die overduidelijk voor een asielvergunning in aanmerking komen, maar waar een kort onderzoek nodig is. Bijvoorbeeld naar de nationaliteit.

Discriminatoire behandeling bestuursrecht

Asielzoekers en vluchtelingen hebben te maken met de vreemdelingenwet als het gaat om hun procedures. Deze wet is onderdeel van het bestuursrecht. Alle inwoners van Nederland kunnen naar de bestuursrechter als zij het niet eens zijn met de beslissing van een bestuursorgaan, zoals de gemeente of de belastingdienst. Maar de toegang en de mogelijkheden voor asielzoekers en vluchtelingen bij de bestuursrechter zijn beperkter dan voor andere Nederlanders. Zo zijn er kortere beroepstermijnen en worden zaken bij de hoogste vreemdelingenrechter vaak schriftelijk – zonder zitting – afgedaan.

De afgelopen jaren liep de wachttijd bij de IND extreem hoog op. Duizenden asielzoekers wachtten vaak jaren voordat hun asielaanvraag in behandeling werd genomen. De staatssecretaris heeft toen een tijdelijk wet geïntroduceerd om te voorkomen dat asielzoekers, via een dwangsom, de IND kunnen manen om binnen de wettelijke termijn een beslissing te nemen over hun asielaanvraag. Er ligt inmiddels een voorstel de mogelijkheid tot het instellen van een dwangsom definitief af te schaffen. In plaats van alles op alles te zetten om de beslistermijn te halen, wordt dus besloten om de dwangsommen af te schaffen. De uitzondering geldt alleen voor vreemdelingen. De Nederlandse buurman kan dus nog wel een dwangsom inzetten als pressiemiddel als de gemeente te laat beslist over zijn dakkapelvergunning, maar een asielzoeker wordt alle mogelijkheid ontnomen om de IND tot actie over te laten gaan. Zelfs al moet hij twee jaar wachten op de start van zijn asielprocedure. De Raad van State heeft de overheid geadviseerd om deze wetswijziging niet door te voeren, omdat het een onaanvaardbaar onderscheid maakt op basis van nationaliteit. Het advies is genegeerd.

3. Ongelijke rechtspositie

Vluchtelingen komen vaak uit heftige situaties en hebben ook in Nederland enorm veel zorgen. Toch wordt van hen – gedurende de complete asielprocedure én hun integratieproces – een grote mate van kennis verwacht over de Nederlandse procedures, systemen en instanties. Strenge termijnen en onhaalbare bewijzeisen van overheidsorganisaties hebben ernstige gevolgen: van een afgewezen gezinshereniging tot grote financiële problemen.

Zwakke bewijspositie

Asielzoekers en vluchtelingen moeten hun asiel- en gezinsherenigingsaanvragen onderbouwen met bewijs. Dat is logisch, maar de eisen die aan dit bewijs worden gesteld zijn zo hoog en worden zo steng gehandhaafd, dat het vaak moeilijk of zelfs onmogelijk is om eraan te voldoen. Vaak zijn benodigde documenten achtergebleven in het land van herkomst, afgenomen tijdens de vlucht of bestaan ze simpelweg niet. Volgens de UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties, en diverse Europeesrechtelijke uitgangspunten moet daarom rekening gehouden worden met de bijzondere situatie van asielzoekers en vluchtelingen. Op dit moment gebeurt dat onvoldoende. En wanneer documenten volgens de IND vals zijn, hebben asielzoekers en vluchtelingen weinig middelen en mogelijkheden om het tegendeel te bewijzen. Als ze wél een weerwoord bieden zijn de resultaten teleurstellend, zoals bij de Eritrese Tesfamariam die zelf een DNA-onderzoek opstartte (zie de casus op p. 12).

De eisen die aan bewijs worden gesteld zijn zo hoog en worden zo steng gehandhaafd, dat het vaak moeilijk of zelfs onmogelijk is om eraan te voldoen

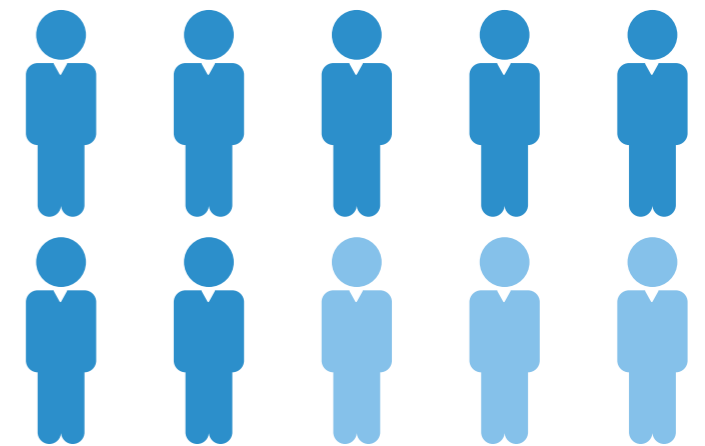
Originele documenten waarvan de authenticiteit niet kan worden vastgesteld bij opvolgende asielaanvragen worden zelfs helemaal buiten beschouwing gelaten. Onterecht, zo oordeelde het Europese Hof van Justitie op 10 juni jl. Het Hof maakt duidelijk dat de IND net als bij eerste aanvragen dit soort documenten bij de beoordeling moet betrekken en op basis van alle beschikbare informatie moet beoordelen of een asielzoeker bij terugkeer gevaar loopt.

De bewijspositie van vluchtelingen is uiterst zwak. Sommige groepen zijn zelfs helemaal niet in staat aan de bewijsdrempel te voldoen, zoals kinderen die ergens anders in Europa onterecht als volwassenen staan geregistreerd. De IND past hun leeftijd alleen aan als ze met officieel identificerend bewijs komen, zoals een paspoort of ID-kaart. Voor velen is dat onmogelijk, omdat er in sommige herkomstlanden aan minderjarigen bijvoorbeeld helemaal geen paspoorten worden afgegeven. Hierdoor hebben ze geen recht op de waarborgen die bestaan voor minderjarigen.

Onze tolken

Tijdens de buitenlandse missies van Nederland spelen lokale tolken een belangrijke rol. Zij zijn onmisbaar voor militairen, maar betalen een hoge prijs. Zoals in Afghanistan, waar de taliban tolken beschouwen als verraders en zowel de tolken zelf als hun familieleden doelwit zijn. Toch moesten tolken die voor de Nederlandse missie gewerkt hebben individueel aantonen dat zij gevaar liepen door hun werkzaamheden. Na veel druk van buitenaf kwam er in 2019 een speciale regeling voor deze tolken. Met een visum, afgegeven door de Nederlandse ambassade in Kaboel, kunnen zij naar Nederland reizen. Deze regeling blijkt niet te werken in de praktijk. Het proces is te bureaucratisch en de procedure duurt onnodig lang. Ook moeten tolken meerdere keren de (levens)gevaarlijke reis afleggen naar de ambassade. Binnen de zes zaken die VluchtelingenWerk analyseerde, duurde het zeven maanden tot zelfs meer dan anderhalf jaar tot dat tolken toestemming kregen om naar Nederland te komen. Ook werden dossiers die al helemaal compleet waren niet direct voorgelegd aan het Hoofd IND, omdat zaken werden 'opgespaard'.

Inmiddels is het proces versneld en aangepast, na kritiek van de militaire vakbond, veteranen, VluchtelingenWerk en vragen van Kamerleden. Dat is precies op tijd, want nu de internationale troepen binnenkort vertrekken uit Afghanistan valt de laatste militaire bescherming voor de tolken weg. Volgens het ministerie van Defensie gaat het om 273 tolken, waarvan er nu 80 in Nederland zijn. Nederland is opvallend traag in vergelijking tot bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk en het is afwachten of de beloofde versnellingen voor hen op tijd komt.

Van de 273 tolken die voor Nederland hebben gewerkt, zijn er slechts 80 in Nederland.

Uit de praktijk

Bewijs genegeerd

Tesfamariam (29) uit Eritrea: 'Zelfs de DNA-test is geen bewijs'

Al bijna zes jaar wacht de Eritrese Tesfamariam op de gezinshereniging met zijn vrouw en kinderen. Uit pure wanhoop betaalde hij uiteindelijk zelf voor een DNA-test op de Nederlandse ambassade in Ethiopië. Ondanks dat de uitslag bevestigde dat zijn vrouw en hij beiden ouders zijn van hun kinderen, legde de IND de uitslag naast zich neer. 'Toen ik dat hoorde, ben ik gebroken.'

'Als ik mijn vrouw bel, hangt ze soms al na vijf minuten op. Ze vertrouwt mij niet meer. Heb ik misschien een andere vrouw in Nederland en wil ik gewoon niet dat ze komt? Ik begrijp haar wantrouwen. Ik weet zelf niet eens hoe het komt dat we, na de positieve DNA-test, nog steeds niet samen mogen zijn. Hoe kan ik het dan aan haar uitleggen?'

Jaren gescheiden

'Zes jaar geleden kwam ik naar Nederland. Toen ik hier een veilige plek had gevonden, maakten mijn vrouw en dochter de gevaarlijke reis naar Ethiopië. Vanaf daar zouden ze naar Nederland kunnen komen. Nooit hadden we kunnen bedenken dat we na bijna zes jaar nog steeds gescheiden zouden zijn.'

Niet bestaande documenten

'De IND vraagt officiële identiteitspapieren van mijn vrouw, maar die heeft ze niet. Wel hebben we haar schoolpas, een registratiebewijs en een voedselkaart van UNHCR, een huwelijksakte en een doopakte van onze dochter laten zien. Toch gelooft de IND haar identiteit niet. Elk jaar krijg ik een nieuwe afwijzing.'

Even normaal

'Het leven zonder elkaar is zwaar. Mijn vrouw woont in de hoofdstad van Ethiopië, de wijk waar ze verblijft is niet veilig. Elk moment van de dag maak ik me zorgen om mijn gezin. Werken, studeren: ik heb er geen plek voor in mijn hoofd. Ik wil alleen bij hen zijn. Twee keer lukte het me om hen te bezoeken in Ethiopië. Die dagen voelde het even alsof we een gewoon gezin zijn. We hebben zelfs nog een zoontje gekregen.'

DNA-onderzoek

'In een laatste poging om de IND te overtuigen, spaarde ik 1.200 euro voor een DNA-test op de Nederlandse ambassade in Ethiopië. De test bewees dat mijn vrouw en ik allebei ouders zijn van onze kinderen: even had ik hoop. Maar mijn droom mag niet uitkomen. Toen de IND liet weten dat mijn vrouw alsnog niet naar Nederland mocht komen, brak ik. Het heeft me geestelijk beschadigd. Mijn vrouw ook. "Mama slaapt niet meer", zegt mijn dochter als ik haar bel.'

'Er is zoveel kapot'

'De beslissingen van de IND zijn moeilijk te accepteren. Gelukkig zijn er in Nederland veel mensen die mij steunen. Mijn kennissen, de medewerkers van de gemeente en mijn Nederlandse buurvrouw, die mij zelfs een deel van het geld leende voor de DNA-test. Het neemt de zorgen en slapeloze nachten niet weg. Er is zo veel kapot.'

Liefde

'Ik ken mijn vrouw al sinds mijn jeugd, maar pas tijdens onze studententijd werden we verliefd. Volgens de traditie vroeg ik eerst mijn vader of ik met haar mocht trouwen. Daarna vroegen mijn vader en ik samen haar vader om zijn zegen. Een gearrangeerd huwelijk dus, maar een ontstaan uit liefde. Al die jaren zonder elkaar, vol spanning en onzekerheid, maken onze liefde langzaam kapot. Maar als ik haar weer zie, komt de liefde terug. Dat weet ik zeker.'

De DNA-test werd uitgevoerd door het Nederlandse verwantschapsonderzoeksbureau Verilabs. De rechtbank verklaart het beroep gegrond, maar in hoger beroep werd de uitspraak door de Raad van State vernietigd. De reden? In het onderzoeksrapport van Verilabs was niet opgenomen dat de identiteitsvaststelling van vrouw en kind heeft plaatsgevonden voorafgaande aan de DNA-afname op de Nederlandse ambassade.

UIT DE PRAKTIJK

Onmogelijke bewijspositie

Ahmad* (34) uit Afghanistan: 'De IND wilde niet naar de nieuwe stukken kijken'

Met gevaar voor eigen leven reisde de moeder van Ahmad door Afghanistan om 'authentieke' documenten te verzamelen en naar Nederland te sturen. Toen deze bewijsstukken eindelijk waren gearriveerd diende Ahamds advocaat een nieuwe aanvraag in. Het bericht dat daarop terugkwam, maakte Ahmad verdrietig en in de war: de IND wilde niet meer naar de documenten kijken.

'Als chauffeur van een hoge ambtenaar in Afghanistan kwam ik in gevaarlijke situaties terecht. Mijn baas hield zich bezig met de wederopbouw van het platteland: iets wat de taliban met grof geweld tegengaan. Twee keer reden we in een hinderlaag. De auto werd beschoten, maar we konden ontsnappen. Eerst hadden ze het op mijn baas gemunt. Daarna kreeg ook ikzelf te maken met bedreigingen.'

Dreiging van de taliban

'Ik werd gebeld: lever je baas aan ons uit, anders word je onthoofd. Ik vluchtte naar Nederland en hoorde hier dat de taliban mijn huis in brand hadden gestoken. Mijn verhaal aan de IND onderbouwde ik met documenten: bevestigingen van mijn werkgever over de problemen met de taliban en van de brandweer over de bandstichting. Het waren e-mails – geen originele stukken. Daarom werd mijn asielaanvraag afgewezen.'

Alles voor niets

'De IND geloofde wel dat de hinderlagen en beschietingen hadden plaatsgevonden, maar niet dat de taliban mij daarna bedreigden. Met gevaar voor eigen leven reisde mijn moeder daarna door Afghanistan om schriftelijke stukken te verzamelen en op te sturen. Met die documenten deed mijn advocaat een tweede asielaanvraag. Ik ben nog steeds verdrietig en in de war van het bericht dat we toen kregen: de IND wilde niet naar de nieuwe stukken kijken. Ook al waren het de documenten waar zij om hadden gevraagd.'

Volgens Europees recht moeten er bij een tweede asielaanvraag nieuwe stukken worden overlegd, een zogenoemd 'novum'. Nederland legt dat streng uit. Bij een nieuw asielverzoek moet de asielzoeker zelf bewijzen dat die documenten authentiek zijn. Dat is vaak een onmogelijke eis. Op 10 juni 2021 oordeelde het Europees Hof in de zaak van Ahmad dat deze uitleg van Nederland te streng is en daarmee in strijd met Europese regelgeving.

Toestemming achterblijvende ouder

Een vluchteling heeft recht op gezinshereniging. Wanneer een vluchteling alleen gezinshereniging aanvraagt voor minderjarige kinderen en niet voor de andere ouder, moet de achterblijvende ouder toestemming geven voor vertrek. Daarvoor is een identiteitsdocument en toestemmingsverklaring met handtekening nodig en een document dat de gezinsband aantoont. Wanneer de ouder niet over deze documenten beschikt, moet hij of zijn naar een Nederlandse ambassade reizen voor nader onderzoek. Het is belangrijk om zorgvuldig met de toestemmingsprocedure om te gaan, maar op dit moment wordt er onvoldoende rekening gehouden met de situatie in herkomstlanden. Hierdoor lopen vluchtelingen tegen onoverkomelijke obstakels aan. Denk aan de levenslange dienstplicht in Eritrea: die maakt het erg moeilijk om naar een Nederlandse ambassade in een buurland te reizen. Ook komt het voor dat een ouder is overleden, wordt vermist of geen rol in het leven van het kind speelt, maar dat er geen documenten zijn om dit te bewijzen. Desondanks behandelt de IND elke zaak waarin onvoldoende documenten worden overlegd als een kindontvoeringszaak. Zelfs wanneer overduidelijk is dat een ouder onmogelijk toestemming kan geven, zoals bij de Oeigoerse vader die gevangen zit in een Chinees strafkamp (zie kader).

Uit de praktijk

Machteloos in strafkamp

De Oeigoerse Muyesser* vraagt gezinshereniging aan voor haar minderjarige zoon die nog in China verblijft. De vader van de jongen is gevangengenomen in een Chinees strafkamp: contactleggen is onmogelijk. De IND gelooft wel dat vader in een strafkamp zit, maar vindt dat Muyesser inspanningen moeten leveren om hem alsnog de toestemmingsverklaring te laten ondertekenen, maar Muyesser vreest voor de Chinese autoriteiten. Het is algemeen bekend dat China de Oeigoerse bevolking zwaar onderdrukt en dat contact opnemen soms enorme risico's met zich meebrengt.

De Oeigoerse vader zit in een strafkamp in China en contact leggen is niet mogelijk

Bewijsnood naturalisatie

Sommige asielzoekers hebben (vaak al jaren geleden) te horen gekregen dat zij voor altijd in Nederland mogen blijven, maar kunnen en mogen nog steeds geen Nederlander worden. Het gaat hier bijvoorbeeld om mensen die op grond van de (kinder)pardonregeling, medische gronden of omdat zij buiten hun schuld niet kunnen terugkeren naar hun land van herkomst een vergunning hebben gekregen. Voor het verkrijgen van een vergunning werd aan hen niet de eis gesteld een geldig paspoort te laten zien.

Maar als deze groep na vijf jaar in aanmerking wil komen voor het Nederlanderschap, moeten zij opeens wél een geldig paspoort uit hun land van herkomst en een geboorteakte laten zien: documenten waar zij vaak juist níet over beschikken.

Voor veel van hen is het onmogelijk de documenten alsnog te machtigen. Bijvoorbeeld omdat het gevaarlijk is naar de documenten te vragen, de documenten niet bestaan of het land van herkomst niet wil meewerken. In sommige gevallen bestaat het herkomstland niet eens meer, zoals in het geval van Levon (zie kader). Bewijzen dat de autoriteiten niet meewerken is haast onmogelijk. Hoeveel inspanningen iemand ook levert, vrijwel nooit wordt vastgesteld dat iemand niet aan het vereiste bewijs kan komen.

Uit de praktijk

Niet-bestaand land

Levon werd geboren in de voormalige Sovjet-Unie, in een grondgebied dat nu bij Armenië hoort. De ouders van Levon vluchtten destijds vanwege de oorlog met Azerbeidzjan naar Nederland. Zij kregen een vergunning op grond van de RANOV-regeling, de regeling om de achterstand in de asielprocedures van voor de Vreemdelingenwet in een keer weg te werken. Levon mag voor altijd in Nederland blijven, maar zal nooit de Nederlandse nationaliteit kunnen aanvragen omdat hij geen geboorteakte en paspoort uit Armenië kan krijgen. Hij komt daar niet in de registers voor, dus de Armeense autoriteiten kunnen hem geen verklaring verstrekken. Door zijn 'onbekende nationaliteit' loopt Levon tegen allerlei problemen aan. Een hypotheek aanvragen, trouwen, studeren, een telefoonabonnement afsluiten, op studiereis gaan, solliciteren: het is onmogelijk of ingewikkeld.

'Nog altijd bekruipt mij het gevoel dat ik er niet bij hoor. Het voelt alsof ik nog steeds het stempel asielzoeker op mijn voorhoofd draag'

Levon vertelt zijn hele verhaal op vluchtelingenwerk.nl/levon

Uit de praktijk

Leven zonder nationaliteit

Hasmik (21) uit West-Friesland: 'Het lijkt alsof niemand verstand heeft van mijn situatie'

“Je ouders zijn verraders”, zei een medewerker van de Armeense ambassade vlak voordat ze de hoorn erop gooide. Het was een abrupt einde van een van de vele pogingen die Hasmik (21) deed om aan identiteitsdocumenten te komen. Hasmik, geboren en getogen in Nederland, heeft geen nationaliteit. En als de regels blijven zoals ze zijn, zal dat ook nooit gebeuren.

'Pas toen ik mijn eerste bijbaantje had gevonden, merkte ik dat wij anders waren dan andere gezinnen. Natuurlijk zag ik ook wel dat wij in ons West-Friese dorp de enigen waren met donker haar en bruine ogen, maar toen ik – net als al mijn blonde klasgenoten – aan de slag ging op de bollenvelden kwam ik achter een veel groter verschil: ik had geen 'normaal' identiteitsbewijs.'

Een bureaucratische strijd

'Gelukkig deed de boer niet zo moeilijk over 'nationaliteit onbekend' op de verblijfsvergunning die ik toen liet zien. Een uitzondering, weet ik inmiddels, want leven zonder nationaliteit is een constante bureaucratische strijd. Ik voer hem inmiddels al jaren en word tot op de dag van vandaag van het kastje naar de muur gestuurd.'

Nationaliteit onbekend

'Mijn vader is Armeen, mijn moeder Azerbeidzjaanse. Door hun gemengde huwelijk liepen ze gevaar: in beide landen worden mijn ouders gezien als verraders. In Nederland kregen ze al na één jaar een verblijfsvergunning. Vijf jaar later mochten ze de Nederlandse nationaliteit aanvragen, maar dat deden ze niet direct. Kort daarna zijn de regels veranderd. De documenten die nu nodig zijn om te naturaliseren, hebben ze niet en zullen ze nooit krijgen. Daardoor hebben mijn broertje en ik nooit een nationaliteit gekregen.'

Paspoort uit verdwenen land

'Om te naturaliseren, hebben mijn ouders een geldig paspoort en een geboorteakte nodig uit het land van herkomst. Mijn ouders zijn hierheen gevlucht op een paspoort uit de Sovjet-Unie en die staat is in 1991 opgeheven. In plaats daarvan worden nu van mijn vader Armeense papieren verwacht en van mijn moeder papieren uit Azerbeidzjan. Maar het gebied waar zij is geboren, is zo vaak opgedeeld en van regime gewisseld: het bestaat gewoon niet meer.'

Op de linker stapel

'Het lijkt alsof niemand verstand heeft van mijn situatie. Alsof mijn zaak op elk bureau naar de linker stapel wordt geschoven: hier kunnen we even niets mee. Soms doe ik weer eens een rondje: dan bel ik de gemeente, die mij standaard doorverwijst naar de IND, die altijd zegt dat ik naar de Armeense ambassade moet. Maar ook de ambassade heeft nog nooit inhoudelijk gereageerd op mijn mails en telefoontjes. Van de ambassade hoef ik dus geen document te verwachten waarop staat dat ik géén Armeens paspoort kan krijgen. Wat moet ik nog meer doen?'

Telkens nieuwe problemen

'Ondertussen komen er steeds meer zorgen bij. Een hypotheek afsluiten, trouwen, solliciteren, vakanties boeken: gaat dat wel allemaal lukken? Overal ontstaat gedoe. Tijdens de verrassingsvakantie die ik boekte voor mijn vriend en mij naar Engeland, werden we vlak voor het boarden geweigerd. Ook wordt mijn stem letterlijk niet gehoord – ik mag niet stemmen. Terwijl ik hier voor altijd mag blijven.'

'Ik voel me Nederlander'

'Het maakt me zo boos. Ik doe zó mijn best. Ik weet dat ik niet opeens een paspoort krijg omdat ik zo hard werk of studeer, maar ik heb toch het gevoel dat ik mij constant moet bewijzen: dat ik hier wél echt mag zijn. Ik ben dan misschien geen Nederlander op papier, ik voel me er wel een. Want als ik dat niet ben, wat ben ik dan wel?'

Uit de praktijk

Afkomst onbekend

De Afghaanse Ali* (17) woonde vanaf zijn negende in Iran. Hij kwam er in de problemen omdat hij een relatie had met een jongen. De IND wees zijn asielaanvraag af, omdat zijn Afghaanse nationaliteit en afkomst niet werden geloofd. Hoewel de IND dus niet gelooft dat Ali uit Afghanistan komt, start DT&V wél een terugkeertraject op naar Afghanistan. Ali werd herhaaldelijk voor vertrekgesprekken opgeroepen bij DT&V. Een medewerker vertelde hem zelfs dat homoseksualiteit weliswaar een reden kan zijn om niet terug te willen, maar gaf tegelijk aan dat verwacht wordt dat hij terugkeert naar Afghanistan. Ook legde de medewerker uit dat niet meewerken kan leiden tot gedwongen terugkeer. Dit leverde bij Ali enorme spanningen op. Het leidde uiteindelijk zelfs tot een zelfmoordpoging. Uiteindelijk neemt hij het risico om bij de Afghaanse ambassade om bewijs van zijn nationaliteit te vragen, welke door de IND in een opvolgende aanvraag ook opzij wordt geschoven. Pas vlak voor de rechtszitting trok de IND het besluit in. Daarna werd Ali's asiolverzoek eindelijk inhoudelijk beoordeeld en kreeg hij een status.

Terwijl de IND niet gelooft dat de 17-jarige Ali uit Afghanistan komt, start DT&V een terugkeertraject om hem naar Afghanistan uit te zetten

Terug zonder beoordeling

Als de IND de nationaliteit van een asielzoeker niet gelooft, dan beoordeelt de IND niet of iemand gevaar loopt bij terugkeer. Gesteld wordt dan dat ze dit niet kunnen beoordelen, omdat ze niet weten aan welk land getoetst moet worden. DT&V gaat er bij het terugsturen echter vanuit dat de asielaanvraag door de IND is beoordeeld en probeert de asielzoeker terug te sturen naar het land waar hij vandaan stelt te komen.

Hierdoor kunnen asielzoekers dus worden teruggestuurd zonder inhoudelijke beoordeling van de risico's. Een advocaat kan weliswaar bezwaar maken tegen de uitzetting, maar de tijd hiervoor is zeer beperkt. De Nederlandse overheid zou dit uit eigen beweging moeten toetsen. Bovendien krijgt de asielzoeker al vóór die inhoudelijke toetsing in vertrekgesprekken te horen dat hij terug moet naar het land waar hij gevaar loopt. Dit kan grote gevolgen hebben, zoals in de zaak van Ali* (zie kader).

Griekse statushouders

De ellende waar asielzoekers in Griekenland in bijvoorbeeld kamp Moria moeten zien te overleven zijn menonwaardig. Wanneer deze asielzoekers een asielvergunning krijgen en in Griekenland mogen blijven, wordt hun leven er niet veel beter op. Met het verkrijgen van een status vervalt het recht op opvang, waardoor duizenden statushouders op straat leven of door de politie onregistreerd weggestopt worden in kampen. Statushouders in Griekenland hebben in principe geen toegang tot gezondheidszorg, sociale voorzieningen, de arbeidsmarkt en woonruimte. Zij komen terecht in een vicieuze cirkel: zonder belastingnummer geen werk en zonder werk geen woning, terwijl een huurcontract vereist is voor een belastingnummer.

Zij die aan dit lot proberen te ontsnappen en verder vluchten naar Nederland, komen in spoor 2 van de asielpprocedure terecht (zie infographic op p. 10), met als doel hen zo snel mogelijk terug te sturen. Duitse hoge rechters concludeerden al dat niemand op dit moment naar Griekenland kan worden teruggestuurd, maar in Nederland is deze discussie over de ongelijke behandeling van onderdanen en statushouders in Griekenland nog gaande. Voornamelijk geldt alleen een Europeesrechtelijke uitzondering voor bijzonder kwetsbare statushouders. Waar verwacht kan worden dat er sprake is van bijzondere kwetsbaarheid, zoals bij Sara (zie kader) wordt dit door de IND en de rechtspraak niet aangenomen. Hoe Griekse statushouders de IND wel van hun bijzondere kwetsbaarheid kunnen overtuigen, blijft een raadsel.

Uit de praktijk

Levensgevaar

Sara* is moeder van zeer jonge kinderen, waaronder een pasgeboren baby, en lijdt aan een zeldzame erfelijke ziekte aan het afweersysteem, waarbij het van levensbelang is om zo min mogelijk blootgesteld te worden aan de zon ter voorkoming van huidkanker. Nadat het gezin in Griekenland onvermijdelijk dakloos raakte en daardoor geen toegang meer had tot gezondheidszorg, was het genoodzaakt om door te reizen. De IND vond deze factoren onvoldoende om het gezin aan te merken als bijzonder kwetsbaar.

4. Mens versus procedure

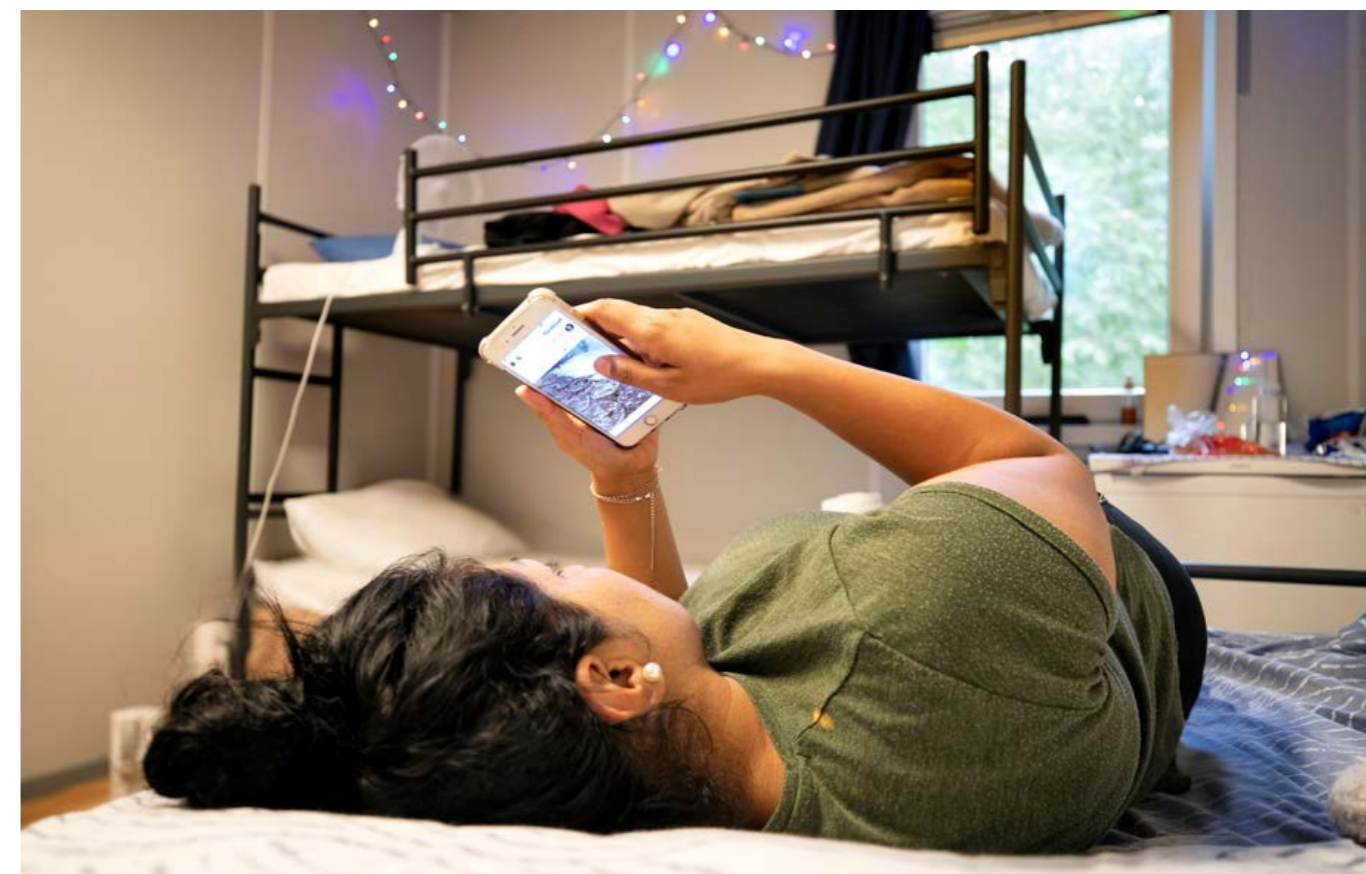
Alles wat je hebt en iedereen die je kent achterlaten: vluchtelingen zijn vaak eenzaam en vermoeid als zij hier aankomen, maar óók klaar om eindelijk te werken aan een veilige toekomst. Helaas raken zij in plaats daarvan verstrikt in de opeenstapeling van wachttijden en de wirwar aan wet- en regelgeving. Het Nederlandse beleid lijkt dan ook steeds minder gericht op het bieden van bescherming, maar vooral gebaseerd op wantrouwen.

Letterlijk niet gehoord

Asielzoekers worden door de IND bevestigd naar de reden waarom zij moesten vluchten, zogenoemde 'gehoren'. De zorgvuldigheid van deze gehoren is van levensbelang: een kleine vergissing kan ervoor zorgen dat iemand onterecht wordt teruggestuurd. Toch staat de kwaliteit van de gehoren onder druk. Zo wijzigde het kabinet onlangs de asielprocedure waardoor een asielzoeker nu zonder rechtsbijstand, voorlichting of medische controle al begint aan zijn asielprocedure. Dit terwijl de asielzoeker vaak een lange en gevaarlijke reis achter de rug heeft en de asielprocedure een complexe juridische procedure is. Dringende adviezen om deze wijziging niet door te laten gaan, zoals van de Raad van State en de ACVZ werden terzijde geschoven. Ook startte de IND met 'schriftelijk horen'. In plaats van een gesprek over de vluchtreden, moet de asielzoeker hierbij zijn asielrelaas op papier zetten. Dit is in theorie op vrijwillige basis, maar asielzoekers gaan hier vaak met tegenzin mee akkoord, uit angst om anders nog langer te moeten wachten.

Daarnaast werd het 'bondig horen' geïntroduceerd, waarbij het vrije relaas – waarin de asielzoeker vrijuit mag vertellen waarom hij moest vluchten – is ingekort. Tot slot is het plan om de video-gehoren blijvend onderdeel van de procedure te maken, ook na corona. Deze maatregelen maken het asielzoekers moeilijker om hun verhaal te vertellen. En dat terwijl zij soms wel twee jaar in een azc wachten op dat moment, een moment dat bepalend is voor de vraag of zij in Nederland mogen blijven.

Daarbij verschijnen procesvertegenwoordigers van de IND dikwijls niet op de zitting bij procedures in de rechtbank. In hoger beroep, bij de Raad van State, werd in de afgelopen jaren in slechts drie procent van de zaken een zitting gehouden, waarbij de asielzoekers in beginsel het woord niet krijgen.

Trage overheid

Door bezuinigingen bij de IND liep het asielsysteem afgelopen jaren muurvast. In maart 2020 werden 15.350 asielaanvragen doorgeschoven naar een nieuw opgerichte taskforce, met als doel de achterstanden voor het einde van het jaar weg te werken: het doel is niet behaald. Nog steeds wachten asielzoekers twee tot soms zelfs drie jaar op hun eerste gesprek met de IND. Sommigen om vervolgens bij hun eerste gehoor te horen dat het gesprek door een fout in de planning toch niet doorgaat. Wanneer zij dan wél aan de beurt zijn, blijft vaak onduidelijk. Daarnaast staat ook de zorgvuldigheid van het beslisproces binnen de taskforce ter discussie, de Inspectie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid is hier een onderzoek naar gestart.

Doordat de taskforce de achterstanden van de IND heeft overgenomen zou de IND nieuwe aanvragen weer op tijd moeten kunnen afhandelen, maar in de praktijk loopt ook de wachttijd voor nieuwe aanvragen in rap tempo op. Inmiddels liggen er alweer 4.350 zaken op behandeling te wachten. Daarvan zijn er bijna 1.400 asielzoekers die langer dan een half jaar – de wettelijke beslis termijn – wachten. Ook de nieuwe deadline voor de taskforce, van 1 juli 2021, zal niet worden gehaald.

Ook vluchtelingen die al een vergunning hebben, krijgen met de trage overheid te maken. Want ook bij het verlengen van de verblijfsvergunning zijn wachttijden ontstaan. Hierdoor hebben vluchtelingen die al jaren in Nederland zijn, en vaak al zijn begonnen met het opbouwen van hun leven, opeens geen geldig verblijfsdocument meer. Regelmatig verliezen vluchtelingen hierdoor hun baan, omdat werkgevers bang zijn dat ze hun papieren niet op orde hebben.

Agenten op Soedanese ambassade

Tussen 2012 en 2019 bleken zeker drie medewerkers van de Soedanese ambassade agenten te zijn van de beruchte Soedanese inlichtingen- en veiligheidsdienst NISS. Zij hielden Soedanese politieke vluchtelingen in Nederland in de gaten en intimideerden hen. Hoewel de Nederlandse overheid de medewerkers verzocht te vertrekken, bleef een van hen nog twee jaar op zijn post. Ondertussen bleef het beleid om ongedocumenteerde asielzoekers uit Soedan voor uitzetting langs de ambassade te sturen ongewijzigd. Hiermee leidde Nederland hen direct in de armen van de NISS, terwijl er sterke aanwijzingen waren dat asielzoekers na terugkeer werden gemarteld. Het ministerie van Buitenlandse Zaken wist van de dubbele pet van deze consuls, maar kan naar eigen zeggen 'niet nagaan' of deze informatie met de DT&V is gedeeld.

De IND richtte een taskforce op om de wachttijden voor de asielprocedure weg te werken. Na vele signalen van misstanden, deed VluchtelingenWerk een quickscan naar de werkwijzen. Gebrek aan ervaren medewerkers, problematische planning, onvolledige gehoorverslagen: het is slechts een greep uit de bevindingen. Bekijk de quickscan op vluchtelingenwerk.nl/quickscan.

Toeslagpartners

Vluchtelingen hebben recht op gezinshereniging. Zodra zij een aanvraag doen voor gezinshereniging hebben zij géén recht op de alleenstaande ouderkop (ALO-kop), het extra kindgebondenbudget voor alleenstaande ouders. Want: alle huwelijkspartners zijn toeslagpartners. Ook als zij in Jemen schuilen voor de bommen of in een vluchtelingenkamp verblijven. Toch wordt de toeslag wél overgemaakt, want het toeslagensysteem van de Belastingdienst accepteert een partner alleen als die een BSN-nummer heeft. Daar kan de achtergebleven ouder niet aan komen. Vanaf het moment van de statusverlening ontvangen vluchtelingen dus de ALO-kop. Maar wanneer de andere ouder eindelijk naar Nederland komt en een BSN-nummer krijgt, gaat een signaal af bij de Belastingdienst. Onmiddellijk wordt de ALO-kop teruggevorderd. Zo krijgt het gezin direct te maken met schulden en alle bureaucratische rompslomp die daarmee gepaard gaat, zoals het gezin van Dina* (zie kader).

Uit de praktijk

Welkomstcadeau

Nadat de echtgenoot van Dina* eindelijk in Nederland was, viel de terugvordering van de Belastingdienst op de deurmat: er moest 1.595 euro aan te veel ontvangen alleenstaande oudertoeslag worden terugbetaald.

In theorie kan de vluchteling afzien van de ALO-kop, door een intermediair naar de backoffice van de Belastingdienst te laten bellen. Dit is echter geen goede oplossing. De facto is de vluchteling immers wel een alleenstaande ouder en is de extra toeslag vaak hard nodig om voor de kinderen te zorgen. Bovendien staat ook niet vast dat de ouder niet alleenstaand blijft, omdat het huwelijk mogelijk niet wordt erkend door de IND of de gezinshereniging niet slaagt. Huwelijkspartners die nog niet in Nederland zijn zouden dan ook niet mee moeten tellen als toeslagpartner.

Alle huwelijkspartners zijn toeslagpartners. Of ze nu in Nederland aan het werk zijn of in Jemen schuilen voor de bommen

Uit de praktijk

Geen genade

Hassan* moest voor eind 2019 zijn inburgering afronden. In datzelfde jaar werd Hassans vrouw ziek, kreeg zijn zoontje een ernstig ongeval én werd hij opnieuw vader. Een bijzonder stressvol jaar voor het jonge gezin. Hassen vroeg DUO dan ook om verlenging van zijn inburgeringstermijn en machtigde DUO om medische gegevens van de behandelaars op te vragen als bewijs. Toch kreeg hij in 2020 onverwacht bericht: hij had zijn inburgeringstermijn verwijtbaar overschreden, kreeg een boete van 350 euro en moest de lening van bijna 9.000 euro terugbetalen. DUO had namelijk geen reactie ontvangen van de arts en dus geen bewijs. Hassan maakte geen bezwaar, maar behaalde half 2020 wel zijn inburgeringsdiploma. Veel eerder dan zijn nieuwe termijn van april 2022. Het toont zijn goede wil en motivatie, het terugbetalen van de lening is in zijn geval dan ook niet proportioneel.

Dubbel inburgeren

Wanneer vluchtelingen vijf jaar een verblijfsvergunning hebben, mogen zij de Nederlandse nationaliteit aanvragen. Zij moeten dan wel aan de inburgeringsplicht voldoen. In 2012 besloot de Tweede Kamer dat de eisen die gelden voor naturalisatie gelijk moeten zijn aan het inburgeringsexamen. Toch zijn er inmiddels steeds meer verschillen tussen de inburgeringseisen voor naturalisatie van het ministerie van Justitie en Veiligheid en de inburgeringseisen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Zo zijn pensioengerechtigden niet inburgeringsplichtig op grond van de Wet Inburgering, maar moeten zij wel inburgeren om in aanmerking te komen voor naturalisatie. Tegelijkertijd hebben alleen inburgeringsplichtigen recht op een lening van DUO voor taalcursussen (die wordt kwijtgescholden als iemand slaagt voor het inburgeringsexamen). Oudere vluchtelingen die willen naturaliseren, moeten dus alsnog inburgeren en de inburgering zelf bekostigen.

Inmiddels bestaan er steeds meer verschillen tussen de inburgeringseisen van de verschillende ministeries

Om het nog ingewikkelder te maken, kwam het kabinet in 2020 met een voorstel om voor naturalisatie hogere eisen te stellen aan de taalbeheersing dan de inburgeringsplicht nu van vluchtelingen vraagt. Zonder daarbij rekening te houden met de situatie en het leervermogen van de vluchteling, zoals wel bij inburgering gebeurt. De Tweede Kamer keerde zich tegen dit voorstel en verzocht het kabinet om ook bij naturalisatie maatwerk toe te passen, zodat het Nederlanderschap niet voor een grote groep onhaalbaar wordt. Het kabinet bezint zich nog steeds op hoe zij dit gaan doen.

DUO-leningen

Vluchtelingen moeten binnen drie jaar aan de inburgeringsplicht voldoen. Wanneer, of en hoe zij zich hierop voorbereiden, is aan hen. Om een voorbereidende cursus te bekostigen, kunnen zij een lening van maximaal tienduizend euro aanvragen bij DUO. Wie niet op tijd aan de inburgeringsplicht voldoet, krijgt forse boetes opgelegd en moet de lening terugbetalen. Zij beginnen hun leven in Nederland daardoor direct met een enorme schuld. De hoogte van de boete hangt af van de mate van verwijtbaarheid en de geleverde inspanning (het aantal lesuren dat iemand heeft gevolgd). Naar persoonlijke omstandigheden wordt niet gekeken. De boete kan worden gematigd of teniet gedaan, maar de hoogte van de terug te betalen lening blijft hetzelfde. Een pijnlijk voorbeeld hiervan is onlangs door de rechter teruggedraaid. De inburgeraar rondde zijn laatste inburgeringsexamen één week na de gestelde deadline af.

Een inburgeraar die één week te laat zijn examen haalde, kreeg een boete én moest 8.500 euro terugbetalen

Hem werd niet alleen een boete opgelegd van 100 euro, hij moest ook zijn volledige lening van bijna 8.500 euro terugbetalen. In de nieuwe wet Inburgering, die in 2022 ingaat, blijven de forse sancties bestaan. Het regelen van het inburgeringstraject is een hele opgave als je de taal nog niet spreekt en de instanties niet kent. Inburgeraars zijn dan ook, met de lening van tienduizend euro op zak, een gemakkelijke en gewilde prooi voor fraudeurs. Het was dan ook onbegrijpelijk dat de overheid in 2013 de opdracht gaf om informatie over inburgering alleen in het Nederlands te verstrekken. Mede dankzij druk uit de media werd dit beleid in 2015 langzaam afgeschaft, maar een grote groep mensen stond hierdoor op flinke achterstand zonder dat daarvoor enige coullance is betracht.

Obstakels voor vluchtelingen met zorgachtergrond

Vluchtelingen willen zo snel mogelijk aan het werk en natuurlijk het liefst in het vakgebied waar zij deskundig in zijn. Dit geldt ook voor vluchtelingenartsen of andere zorgprofessionals. Gezien de tekorten in de zorgsector en zeker in coronatijd zou deze match op vele fronten winst opleveren. Toch blijkt het vrijwel onmogelijk om als gevluchte zorgprofessional aan de slag te gaan. Zij komen tal van bureaucratische hindernissen tegen, zoals diplomaveristen, onduidelijke procedures en hoge kosten (zie de casus op p. 23). Dit is niet alleen ontmoedigend en frustrerend voor hen, maar ook een vernietiging van talent en kapitaal. De adviescommissie Vreemdelingenzaken (ACVZ) [bracht hierover een advies uit aan de overheid en relevante partijen](#).

Coronamaatregelen

In maart 2020, wanneer de coronapandemie ook Nederland bereikt, neemt de staatssecretaris het ongekende besluit om de asielpprocedure op te schorten. Het aanmeldcentrum in Ter Apel sluit de deuren en asiellozoekers – die nergens anders terecht kunnen – belanden op straat. Nieuw aangekomen asiellozoekers worden vervolgens geplaatst op een militaire kazerne die ze niet mogen verlaten zonder afstand te doen van hun asielaanvraag.

Gezinsleden van vluchtelingen die arriveren kunnen geen BSN-nummer meer krijgen door sluiting van de BRP-straat en zitten maandenlang zonder voorzieningen en kunnen hun kinderen niet op school inschrijven. Gehoren van de IND worden zonder pardon afgezegd, ook bij asiellozoekers die al ruim twee jaar wachten op het desbetreffende gesprek.

Ondertussen wordt van de bewoners op asiellozoekerscentra verwacht dat zij in quarantaine gaan, terwijl de meeste asiellozoekers hun kamers delen met meerdere volwassenen: anderhalve meter afstand houden is onmogelijk.

Ook gezinsherenigingsprocedures worden stopgezet en wanneer die weer worden opgepakt, wordt weinig rekening gehouden met de reisbeperkingen die de coronapandemie met zich meebrengt. Daardoor kunnen de benodigde documenten niet op tijd worden opgehaald op de betreffende ambassade. Ook niet binnen de 'coulanceperiode' van drie maanden die de IND uiteindelijk heeft geboden. Daardoor moet de gezinsherenigingsaanvraag opnieuw worden ingediend en begint het hele proces weer van vooraf aan.

Uit de praktijk

Toegang tot de arbeidsmarkt

Osman (60) uit Syrië: 'Ook nu, in coronatijd, mag ik als arts nog steeds niet vaccineren'

Vanaf zijn eerste dag in Nederland zet Osman (60) uit Syrië alles op alles om weer aan de slag te gaan als arts. Na vijf jaar studeren, examens afleggen en vooral wachten, komt zijn droom steeds dichterbij. Toch kan hij nu, midden in de coronapandemie, zijn kennis niet inzetten. Zelfs niet als medewerker van de GGD, want daar doet hij alleen de administratie. Ik heb in mijn leven duizenden injecties gezet, maar ook nu, in coronatijd, mag ik als arts nog steeds niet vaccineren.'

'Dat ik hard zou moeten studeren om weer aan het werk te kunnen als arts, had ik wel verwacht. In het azc begon ik al met Nederlands leren, want een taal leren kost tijd. Dat weet ik uit ervaring, want mijn opleiding geneeskunde deed ik in Roemenië. In totaal was ik daar zeven jaar: één jaar om de taal te leren en zes jaar voor de opleiding tot arts. Vervolgens heb ik die diploma's laten waarderen in Syrië, waar ik twintig jaar werkte als arts voordat de oorlog uitbrak.'

Europese diploma's

'Door mijn studie in Roemenië beschik ik over Europese diploma's. Als ik de Roemeense of een andere Europese nationaliteit zou hebben, kon ik met die diploma's direct in Nederland aan de slag. Dat ik door mijn Syrische paspoort nu jarenlang moet studeren, is – als je het mij vraagt – eigenlijk gewoon discriminatie. Toch ben ik met alle procedures doorgegaan.'

Wachten, wachten, wachten

'Ik haalde het staatsexamen en alle examens die nodig zijn voor een verklaring van vakbekwaamheid. Een jaar lang studeerde ik negen uur per dag. Studeren vind ik niet erg, het wachten wel. Alleen al om me aan te melden voor het staatsexamen moest ik vier maanden wachten. Voor de beroepsinhoudelijke test ook zoets. Op de examens voor de Algemene Kennis- en Vaardigheidstoets wel anderhalf jaar. En op dit moment sta ik al langer dan een jaar op de wachtlijst voor coschappen van negen maanden bij het Radboudumc.'

Verantwoordelijkheidsgevoel

'Ondertussen zijn mijn Syrische universitair afgestudeerde klasgenoten gewoon aan het werk in landen als Zweden en Duitsland, zonder enkele procedures te doorlopen. Ze hoefden dan alleen de taal te leren. Het wachten is frustrerend. Helemaal toen corona uitbrak. Ik weet wat het is om onder veel druk te werken en voelde mij verantwoordelijk om te helpen. Nederland heeft me een veilig dak boven mijn hoofd geboden, ik kan de Nederlanders toch niet in de steek laten?'

Verboden te vaccineren

'Van de vijf zorginstellingen die ik benaderde, hoorde ik niets. Inmiddels heb ik een baan bij een vaccinatiestraat van de GGD, op de administratieafdeling. Want ook al heb ik in mijn leven duizenden injecties gegeven en ook bijna alle benodigde Nederlandse examens gehaald, ik mag hier nog geen vaccinatie zetten.'

Thuiszitten?

'Tijdens de lessen en examens kom ik vooral jongere artsen tegen. Zij hebben nog een leven voor zich. Waarom doe je dit allemaal nog, voor die paar jaar werken? Willen ze weleens weten. Want op het moment dat ik mijn carrière eindelijk kan voortzetten, ben ik misschien dan wel al 62 jaar. Maar waarom niet? Ik zou niet weten wat ik anders in die jaren zou moeten doen. Thuiszitten? Nee, zo zit ik niet in elkaar.'

5. Aanbevelingen

Het werk met en voor asielzoekers en vluchtelingen is mensenwerk. Door de hele vreemdelingenketen heen worden er door alle betrokkenen beslissingen genomen die diep ingrijpen op het leven van deze mensen. Het asielsysteem zoals we dat nu kennen, is veel te veel gebaseerd op wantrouwen. Vluchtelingen, die al in een kwetsbare positie verkeren, raken verstrikt in een web van veel te strenge regels en een rigide uitvoering. VluchtelingenWerk doet een tiental aanbevelingen voor verbeteringen om de méns weer centraal te stellen:

1) Zorg voor onafhankelijke monitoring

Zorg voor structurele en onafhankelijke monitoring op de kwaliteit van de beslissingen in en de zorgvuldigheid van de asielprocedure, bijvoorbeeld door de UNHCR. Er is nu onvoldoende zicht op de kwaliteit van de beslissingen van de IND. Maak periodieke rapportages openbaar zodat de Tweede Kamer beter in staat is haar controlerende taak te vervullen.

2) Neem adviezen ter harte

Veel van de problemen en het menselijk leed als gevolg van te strenge wet- en regelgeving kan voorkomen worden door de adviezen ter harte te nemen van bijvoorbeeld de Raad van State, de Nationale ombudsman, UNHCR en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ). Voer bij nieuwe regelgeving standaard een uitvoeringstoets uit en maak deze openbaar, ook bij lagere regelgeving. Betrek hierin ook expliciet het perspectief van de asielzoekers of vluchtelingen zelf en de signalen uit de praktijk. Neem als Tweede Kamer meer tijd voor de behandeling van wet- en regelgeving en zet vaker instrumenten in, zoals hoorzittingen en rondetafelgesprekken om experts te betrekken, zoals de Raad van State, de ombudsman, ACVZ en (uitvoerings)organisaties in de vreemdelingenketen.

3) Parlementaire enquête

Zorg dat uitvoeringsinstanties waar vluchtelingen en asielzoekers mee te maken hebben (DUO, IND, COA, DT&V) betrokken worden bij de parlementaire enquête naar de toeslagenaffaire. Betrek bij dit onderzoek ook hoe de menselijke maat toegepast kan worden op de situatie van statushouders als het gaat om voorzieningen, zoals de toeslagen. Voer de aanbevelingen uit van de Tijdelijke commissie Uitvoeringsorganisaties.

4) Zet de beschermingsvraag centraal

Zet de beschermingsvraag van asielzoekers centraal in de asielprocedure. Niet de vraag of een beslissing houdbaar is bij de rechter maar de vraag of iemand gegronde redenen heeft om bescherming te zoeken zou centraal moeten staan. Hou hier meer rekening met de individuele omstandigheden van een asielzoeker of vluchteling. Wees als staatssecretaris terughoudend met het in beroep gaan daar waar evident sprake is van een gegronde beschermingsvraag of humanitaire nood. Geef uitvoeringsinstanties ruimte voor de menselijke maat door hen voldoende capaciteit, kennis en zeggenschap te geven.

5) Bewaak de rechtsstaat

Wees als Tweede Kamer terughoudend bij de roep om strengere maatregelen op basis van incidenten en bewaak de rechtsstaat, ook als het soms schuurt.

6) Gooi bewijslast op de schop

Gooi de torenhoge bewijslast die nu bij vluchtelingen ligt op de schop en zet concrete stappen om de bewijseisen die nu worden gesteld te verlagen. Betrek hierbij ook het aanpassen van de te strakke termijnen waar vluchtelingen en hun gezinsleden aan moeten voldoen. Voer het vonnis van het Europese Hof met betrekking tot de bewijslast bij herhaalde aanvragen onverwijld uit. Stel geen onmogelijke eisen voor het verkrijgen van een paspoort zodat houders van een asielgerelateerde vergunning en hun kinderen die in Nederland mogen blijven, ook Nederlander kunnen worden.

7) Gebruik actuele informatie

Te vaak zijn beslissingen onvoldoende gebaseerd op (actuele) landeninformatie, met alle risico's van dien. ACVZ heeft in haar rapport 'Weten en wegen' waardevolle aanbevelingen gedaan met betrekking tot het gebruik van landeninformatie. Voer deze aanbevelingen onverkort uit.

8) Behandel iedereen gelijk

De rechtsstaat geldt voor iedereen. Behandel inwoners van Nederland niet anders op basis van hun nationaliteit: schaf de dwangsommen bij nalatigheid van de overheid in het vreemdelingenrecht niet af en stop met het maken van specifiek beleid gericht op afkomst zoals de sobere opvang van spoor 2 en de uitzondering op medische checks. Vermeende 'aanziende werking' zou geen leidmotief moeten zijn voor beleid, en zorgt te vaak voor onnodig onrecht.

9) Stop met constant sleutelen

Stop met het voortdurend sleutelen aan de asielprocedure. Draai wijzigingen in de asielprocedure die afbreuk doen aan de zorgvuldigheid zoals de wijziging in de aanmeldprocedure terug, en wees uiterst terughoudend met nieuwe wijzigingen. Borg dat de stem van de asielzoeker in het proces voldoende wordt gehoord. Ontwikkelingen zoals de druk op de rechtsbijstand en het gebruik van schriftelijk, bondig en telehoren doen hier afbreuk aan. Geef asielzoekers ook bij de Raad van State spreekrecht.

10) Kijk naar de méns

Zorg voor de terugkeer van de menselijke maat in het vluchtelingendomein, van aankomst tot vertrek of integratie. Erken dat er altijd een humanitair vangnet nodig is in betreffende wet- en regelgeving in de vorm van een hardheidsclausule, het gebruik van een discretionaire bevoegdheid of het buitenschuld criterium. Voer deze, daar waar ze nog niet bestaan, in bij relevante wetgeving en doe onderzoek naar huidige toepassing van deze instrumenten en de wijze waarop asielzoekers of statushouders klem komen te zitten in het systeem.

**VluchtelingenWerk komt op voor de rechten van vluchtelingen
en helpt hen bij het opbouwen van een nieuw bestaan in Nederland**

**VluchtelingenWerk
Nederland**

Postbus 2894

1000 CW Amsterdam

info@vluchtelingenwerk.nl

www.vluchtelingenwerk.nl

